Panel Ymgynghorol yr Iaith Gymraeg

Welsh Language Advisory Panel

21 Hydref 2024 am 10yb
Cyfarfod Aml-Leoliad

COFNODION A PHWYNTIAU GWEITHREDU

Yn bresennol:

Cyng. Peter Hughes Griffiths	PHG	Plaid Cymru
Cyng. Carys Jones	CJ	Plaid Cymru
Cyng. Sue Allen	SA	Annibynnol
Cyng. Jean Lewis	JL	Plaid Cymru
Swyddogion		
Gwyneth Ayres	GE	Rheolwr Polisi Corfforaethol a Phartneriaeth
Llinos Evans	LLE	Rheolwr Polisi a Chynnwys
Sioned Raymond	SR	Swyddog Polisi a Phartneriaeth Graddedig
Osian Llywelyn	OLL	Swyddfa Comisiynydd y Gymraeg
Catrin Gough	CG	Swyddfa Comisiynydd y Gymraeg

Rhif	Testun a phwyntiau gweithredu	Yn gyfrifol
1.	Croeso ac Ymddiheuriadau Croesawodd Cynghorydd Carys Jones pawb i'r cyfarfod. Derbyniwyd ymddiheuriadau oddi wrth Gynghorydd Andrew Davies a Chynghorydd Tina Higgins.	
2.	Fframwaith Rheoleiddio – Swyddfa Comisiynydd y Gymraeg Croesawyd Osian Llywelyn a Catrin Gough o Swyddfa'r Comisiynydd i'r cyfarfod. Dechreuwyd drwy sôn am y gwaith sydd wedi cael ei wneud ers dechrau 2024 ar gyd-reoleiddio. Esboniwyd fod cyd-reoleiddio yn ymwneud â, ac ymgysylltu'n fwy effeithiol gyda sefydliadau rydym yn rheoleiddio. Pwysleisiwyd fod angen rhannu gwybodaeth, cynnig cefnogaeth ac arweiniad clir ynghyd ac annog diwylliant agored a thryloyw. Mae angen gweithio gyda'n gilydd i ledaenu arfer dda er mwyn cynorthwyo sefydliadau i allu rhoi arferion ar waith yn ehangach. Un darn o waith sydd wedi bod ar waith i gefnogi rheoleiddio yw pennu deilliannau rheoleiddio. Ar ddechrau 2024 nododd Swyddfa Comisiynydd y Gymraeg bwriad i ddatblygu a gosod deilliannau rheoleiddio clir yn ystod 2024. Y bwriad drwy gyflwyno'r deilliannau rheoleiddio yma yw, ymysg pethau eraill:	

- osod safonau'r Gymraeg a'n gwaith rheoleiddio yng nghyd-destun y weledigaeth genedlaethol o gynyddu nifer siaradwyr Cymraeg a chynyddu defnydd yr iaith
- darparu datganiadau tryloyw cyhoeddus o'r hyn yr ydym yn bwriadu ei gyflawni, a sut y byddwn yn gallu dangos pan fyddwn wedi ei gyflawni
- annog sefydliadau i daro'r cydbwysedd cywir rhwng ffocws ar gydymffurfiaeth caeth a sicrhau canlyniadau da i ddefnyddwyr y Gymraeg

Yn dilyn cyfnod o ymgysylltu maent bellach wedi penodi 6 deilliant:

1. Sefydliadau â'r capasiti i ddarparu gwasanaethau Cymraeg o ansawdd uchel ar bob achlysur
2. Defnyddwyr y Gymraeg yn deall ac yn ymwybodol o'r gwasanaethau Cymraeg sydd ar gael iddynt.
3. Sefydliadau'n rhoi sylw dyladwy i effeithiau posibl eu penderfyniadau polisi ar y Gymraeg.
4. Sefydliadau'n cynyddu defnydd o'r Gymraeg y neu weithle, gan alluogi staff i weithio yn Gymraeg o ddydd i ddydd.
5. Sefydliadau'n hyrwyddo'r Gymraeg, fel y gall bobl ddefnyddio'r iaith yn naturiol y neu fywydau bob dydd.
6. Sefydliadau â threfniadau llywodraethau a chwynion effeithiol sy'n sicrhau bod buddiannau defnyddwyr y Gymraeg yn cael eu diogelu a'u hyrwyddo.

Symudwyd ymlaen i drafod y Polisi Gorfodi sydd yn amlinellu sut mae'r Comisiynydd yn ymdrin â chwynion. Mabwysiadwyd y dull o gyd-reoleiddio a gosod cyfres o ddeilliannau rheoleiddio. Un o'r themâu allweddol wrth wreiddio'r dull hwn ydi "Hwyluso ein gwaith ymchwilio a gorfodi".

Bwriad y comisiynydd fydd i ymgysylltu ar Cyngor Sir yn Nhachwedd 2024, dros gyfnod o 8 wythnos. Maent yn awyddus i dderbyn sylwadau a barn oddi wrthym fel awdurdod. Yn dilyn derbyn y cyfnod ymgysylltu'r bwriad yw cyflwyno'r polisi diwygiedig ar gyfer cymeradwyaeth Gweinidogion Cymru yn gynnar yn 2025.

Daethpwyd ar gyflwyniad i ben wrth grynhoi'r camau nesaf:

- Parhau â'r rhaglen hybu cydymffurfiaeth ar gyfer 2024/25
- Diwygio ei Fframwaith Rheoleiddio
- Datblygu Cynllun Hyrwyddo Cydymffurfiaeth newydd ar gyfer cyfnod cynllun strategol nesaf
- Trefniadau monitro newydd ar waith o fis Ebrill 2025.

Diolchodd Cynghorydd Carys Jones i Osian am ei gyflwyniad trylwyr.

Derbyniwyd cwestiwn gan Gynghorydd Peter Hughes Griffiths ynglŷn â sut fod y Comisiynydd yn ymdrin â'r gwahaniaeth rhwng sefydliadau yn benodol awdurdodau lleol eraill. Esboniodd Osian fod yn rheoleiddio yn seiliedig ar risg o sefydliad i sefydliad. Pwysleisiwyd ei fod yn amrywio yn ddibynnol ar le mae sefydliadau arni yn gyd-destun faint o gefnogaeth a chyngor sydd angen arnynt i gydymffurfio.

	Ategodd Gwyneth Ayres bwynt Cynghorydd PHG, gan nodi'r broblem o gysoni a'r bwriad i wneud. Esboniodd Osian fod yna ymdrech yn mynd i fod i gysoni dyletswyddau, er nid oes rhaglen waith wedi cael eu gosod i fynd ar waith, ond yn amserol iddynt edrych ar un. Yn ogystal, tanlinellodd GA ein bod fel Cyngor yn derbyn y Fframwaith Rheoleiddio. Bellach mae'r ymateb yn llawer mwy cymesur o ran cwynion. Gofynnodd Cynghorydd Carys Jones a oes paneli eraill fel Panel Ymgynghorol y Gymraeg mewn siroedd eraill yng Nghymru. Esboniodd Catrin Gough fod yna baneli a phwyllgorau tebyg ond maent yn amrywio o bob awdurdod.	
3.	**Adroddiad Cyfrifiad 2021 – Y Gymraeg yn Sir Gaerfyrddin** Cyflwynwyd Adroddiad yn benodol ar ganlyniadau Cyfrifiad 2021 yn Sir Gâr a baratowyd gan Dîm Data'r Cyngor. Rhannwyd copïau ymlaen llaw gydag aelodau. Mae'r adroddiad at ddefnydd grwpiau cymunedol yn ogystal ag aelodau. Esboniodd Llinos Evans fod yna rhai graffiau yn y fersiwn Saesneg yn rhai cyfrwng Cymraeg. Y byddwn yn cysylltu yn ôl gyda'r tîm data er mwyn cysoni cyn gynted â phosib. Yn dilyn hyn, cytunwyd i rannu'r fersiwn terfynol gyda'r aelodau. Y gobaith yw gallu cyhoeddi ar wefan y Cyngor a danfon at sefydliadau megis y Fforwm Sirol, Cynghorau Tref a Chymuned i nodi rhai fel bod pawb yn ymwybodol o'r sefyllfa. Wnaeth Cyng. SA a Cyng. PHG nodi fod yr adroddiad yn hynod o werthfawr a manwl. Derbyniwyd cwestiwn gan Gynghorydd CJ yn benodol ar gyfer amserlen i'r adroddiad. Ategodd LLE fod y data i gyd ar gael yn gyhoeddus ac felly mae modd i'r aelodau ddefnyddio'r data nawr. Cododd Cyng. SA bwynt yn benodol ar dlodi. Esboniodd GA bydd modd i ni ddilyn lan ar y berthynas rhwng y Gymraeg ar dlodi a gwneud ymchwil pellach. Tanlinellodd Cynghorydd Jean Lewis bwynt ar wardiau lle wnaethpwyd newid i'r wardiau yn 2022 o ran y ffiniau ac felly gofynnwyd a ydy'r adroddiad yn benodol ar y wardiau newydd neu hen. Esboniodd GA fod y data hwn yn benodol ar sail y wardiau newydd, ond ei fod am wneud ymchwil pellach er mwyn cadarnhau yn iawn. Y bwriad yw nawr yw defnyddio'r adroddiad i bwrpas a thargedau bylchau sydd wedi dod i'r amlwg yn yr adroddiad. Cytunwyd i baratoi map i arddangos yr LSOS er mwyn eglurai'r wardiau a'i ffiniau.	LLE/SR GA Tîm Polisi
4.	**Diweddariad Grant Llywodraeth Cymru** Derbyniwyd diweddariad ar Gyllid Ychwanegol Llywodraeth Cymru gan Gwyneth Ayres. Soniwyd mewn cyfarfodydd blaenorol am yr arian ychwanegol rydym wedi derbyn ac ar ba brosiectau penderfynwyd gwario'r arian ar. Darparodd GA esboniad ar gyfer y cynnydd sydd wedi cael eu gwneud ar y prosiectau hyn a gwelir crynhoad byr isod: 1. Cynnig cefnogaeth ymarferol i ysgolion i symud ar hyd y continwwm ieithyddol – Y cyfnod tendr wedi digwydd. Yn dilyn sgyrsiau gyda'r adran Addysg penderfynwyd ail-gyfeirio ychydig o'r arian er mwyn medru cymryd mantais o'r adnoddau drwy'r	

	Ganolfan Ddysgu. Bellach, y nod yw i uwch-sgilio staff sydd yn gweithio o fewn yr ysgolion hynny sy'n barod i symud ar hyd y continwwm gan roi cefnogaeth iddynt ryddhau staff. 2. Cynnal Astudiaeth Dichonolrwydd i gynnal Gŵyl Gerddoriaeth - Bellach wedi bod mas i dendr ac yn cwrdd ar y 30ain o Hydref i ystyried a thrafod y cais sydd wedi dod mewn. Esboniwyd fod dipyn o ddiddordeb ar yr hyn rydym yn ystyried gwneud, er pwysleisiwyd nid ydym eisiau gwneud dim sydd yn mynd i effeithio gwyliau sydd yn bodoli yn barod er enghraifft Gŵl Canol Dref. 3. Sesiynau cerddoriaeth Cymraeg / dwyieithog mewn tafarndai / lleoliadau cymunedol - Rhywfaint o'r gweithgarwch wedi dechrau a llawer o drefniadau mewn lle ar gyfer y misoedd nesaf er mwyn normaleiddio cerddoriaeth Cymraeg i bawb. 4. Cefnogaeth i'r adran addysg er mwyn iddynt weinyddu'n fwy fwy'n Gymraeg - Esboniwyd fod yr adran yn mynd drwy dipyn o newid ar hyn o bryd yn dilyn penodiad cyfarwyddwr newydd, Owain Lloyd. Wedi dweud hynny mae gwaith yn mynd ymlaen yn y cefndir ar sut gallwn dynnu mewn adnoddau fel ARFER gyda Phrifysgol Bangor. Edrych yn benodol ar sut gallwn ddarparu fwy o gymorth gydag Owain dros yr wythnosau nesaf. 5. Cefnogi Tîm Rheoli Pobl gyda datblygu ymhellach Polisi Defnydd Mewnol y Cyngor o'r Gymraeg - Rhaglen Academi Cymru ar gyfer Arwain mewn Gwlad Ddwyieithog yn benodol ar gyfer Penaethiaid Gwasanaeth a Rheolwyr Trydedd haen. 6. Grymuso Cymunedau i ddatblygu prosiectau sy'n ymateb i ganlyniadau cyfrifiad 2021 - Y mentrau wedi penodi ardaloedd penodol i edrych ar gyda digwyddiadau a phrosiectau wedi penodi tan Fawrth yn yr ardaloedd hyn. 7. Astudiaeth ar ddatblygiadau tai- Gwaith yn cael ei wneud gyda'n tîm blaen cynllunio. Angen mynd allan i dendro ar fwriad yw deall mwyaf ar yr y rhesymeg tu ôl i'r tueddiadau o bobl sydd yn symud mewn i'r tai ar ôl iddynt gael ei adeiladu.	GA
5.	Cofnodion cyfarfod 8 Gorffennaf 2024 Cynigodd Cynghorydd Jean Lewis ei bod yn gofnod cywir ac eiliodd Cynghorydd Sue Allen hyn.	
6.	Unrhyw fater arall Trafododd aelodau eu pryder ynglŷn â'r Gerddoriaeth Saesneg sydd yn cael eu chwarae yn Farchnad Caerfyrddin. Esboniodd GA bod trafodaethau am hyn wedi digwydd yn y gorffennol, ond gytunwyd i ddilyn lan ar y mater. Dyddiad Gŵyl Ganol Dref - symud y dyddiad wedi cael effaith ar ddigwyddiadau eraill yn y Sir. Gofynnodd Cyng. CJ a oes modd apelio enwau lleoedd sydd wedi newid unwaith i benderfyniad i gael eu gwneud. Cytunodd Cynghorydd Carys Jones i ddanfon gwybodaeth ymlaen i Llinos Evans er mwyn iddi ddilyn lan ymhellach.	

	Yn dilyn trafodaethau yn ein cyfarfod diwethaf i annog Cynghorwyr i fynychu cyrsiau Cymraeg, gofynnodd Cyng. JL faint o ddiddordeb sydd wedi bod. Cytunodd Llinos i ddilyn lan ar y pwynt gyda’n swyddog dysgu a datblygu, Kelly Morris. Cyn dod a’r cyfarfod i ben, trafodwyd y newyddion diweddaraf sef bod yr Eisteddfod Genedlaethol yn dod i Sir Benfro yn 2026. Esboniodd GA fod trafodaeth wedi bod ar waith rhwng Sir Gâr, Sir Benfro a Sir Ceredigion. Bydd safle'r Eisteddfod yn Llantwd sydd ar y ffin i Sir Gâr, ac felly yn awyddus fod y tair sir yn helpu gyda’r trefniadau a pharatoadau. Ar hyn o bryd mae’r Cyngor yn ceisio cael eglurhad gan yr Eisteddfod o ran disgwyliadau'r awdurdod. Cytunodd GA i gadw nodi unrhyw ddiweddariadau yn ein cyfarfodydd.	
7.	Cyfarfodydd y dyfodol ▪ Ionawr 20fed	